

EL JACIMENT DEL MONTGRÒS (SANT PERE DE RIBES, GARRAF): LLOC DE GUAITA O SANTUARI D'ÈPOCA IBÈRICA?

MAGÍ MIRET MESTRE

Les troballes arqueològiques efectuades al cim del Montgròs, destacada elevació muntanyosa situada entre els termes de Sant Pere de Ribes i Canyelles, indiquen que va ser freqüentat al llarg de l'època ibèrica (segles IV-I aC). En el present treball es fa una valoració de les possibles interpretacions del jaciment com a lloc de guaita relacionat amb el poblat d'Olèrdola o santuari religiós on es dipositarien ofrenes destinades a alguna divinitat.

EL JACIMENT DEL MONTGRÒS (SANT PERE DE RIBES, GARRAF): LLOC DE GUAITA O SANTUARI D'ÈPOCA IBÈRICA?

1. EL MONTGRÒS: LOCALITZACIÓ I CARACTERÍSTIQUES

El Montgròs és una elevació muntanyosa de 358 metres d'alçada que forma part de les estribacions sud-occidentals del massís de Garraf.⁽¹⁾ Destaca respecte les muntanyes que l'envolten per la seva grandària i aïllament. Té forma allargada, amb una orientació NE-SO paral·lela a la línia de costa, de la qual es troba a menys de 6 km en línia recta (figura 1). La major part del Montgròs, inclòs el seu cim, es troba dins el terme municipal de Sant Pere de Ribes, a excepció d'una part del seu vessant nord, que pertany a Canyelles. Està constituït per calcàries i calcarenites del període geològic cretàcic afectades per fenòmens de corrosió kàrstica. Les parts inferiors dels seus vessants estan ocupades per terrasses de conreu abandonades, actualment recobertes per formacions de pins blancs i brolles. A les parts superiors de la muntanya afloren les roques calcàries i només hi ha una vegetació arbustiva esclarissada, del tipus màquia de garric i margalló, amb algun petit pi blanc quan el gruix del sòl ho permet.

La plataforma superior del Montgròs està formada per una superfície rocosa d'uns 230 metres de longitud i uns 10-20 d'amplada, amb un pendent molt suau, a diferència dels vessants que l'envolten. El punt més elevat, que constitueix el cim pròpiament dit, es diferencia topogràficament molt poc de la resta de la plataforma superior. Fins fa

unes dècades sois es podia accedir al cim caminant per estrets corriols. Les pistes obertes per a la urbanització dels Vinyals i la instal·lació d'antenes de telecomunicacions —actualment n'hi ha vuit— van fer possible arribar amb cotxe fins pocs metres del cim.

Des del cim del Montgròs és divisa una àmplia panoràmica. Al sud-est s'estenen els municipis de Sant Pere de Ribes i Sitges, i cap al sud Vilanova i la Geltrú, amb el mar al fons. En canvi, al sud-oest no es veu la costa de Cubelles i Cunit, perquè l'extrem més occidental de la plataforma superior del Montgròs ho impideix totalment. La visió vers ponent i el nord-oest està limitada per les elevacions de la serra de Bonaire i del puig de l'Àliga (462 metres). Al nord es distingeixen les terres a l'entorn del poble de Canyelles i, a 4,5 km en línia recta, el puig de Sant Miquel d'Olèrdola (359 m), mentre que que per l'estret espai entre aquest puig i la penya del Papiol (381 m) es contempla Vilafranca del Penedès, amb la plana penedesenca i la Serralada Prelitoral al fons. Cap al nord-est es distingeixen les estribacions del massís d'Ordal, amb la silueta de Montserrat a l'horitzó, i a llevant el massís de Garraf.

2. EL DESCOBRIMENT DE RESTES ARQUEOLÒGIQUES AL CIM

L'any 1968 el vilanoví Antoni Ferrer i Martí va descobrir la presència de ceràmica antiga a l'entorn del repetidor de televisió que s'havia instal·lat al cim del Montgròs. Va comunicar-ho a Joan Bellmunt i Poblet, aleshores delegat local de la *Comissaria Provincial de Excavacions Arqueològiques de Barcelona* i president de la Secció Arqueològica del Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú.⁽²⁾ Bellmunt i un grup de col·laboradors d'aquesta Secció van desplaçar-se al Montgròs diverses vegades, fins aconseguir recollir un total de 1.320 fragments ceràmics entre les roques i pedres al voltant de la caseta del repetidor de televisió, especialment al costat sud. Aquestes troballes, amb la denominació de Puig Montgròs, van ser registrades per Bellmunt el 20 de maig de 1968 en una fitxa del «Catálogo Arqueológico del Panadés», la informació de la qual va ser publicada posteriorment.⁽³⁾ Bellmunt va adscriure el jaciment a l'època «ibero-romana (cultura ibèrica)» i va ressaltar que cap dels materials

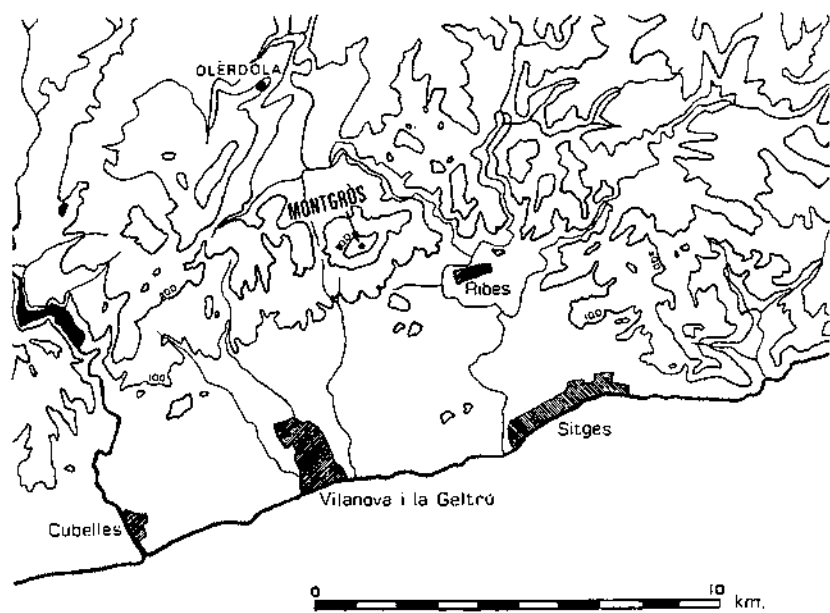

Figura 1: Localització del Montgròs.

Figura 2: El Montgròs i Sant Pere de Ribes.

recollits era posterior al canvi d'era, sense pronunciar-se sobre la possible significació del jaciment.

Gràcies a un article publicat pel sitgetà Josep Serra i Ciré,⁽⁴⁾ un dels col·laboradors d'en Bellmunt, podem conèixer com van desenvolupar-se les exploracions del jaciment: «Lo primero que pudimos constatar fue que las herramientas no servían absolutamente para nada, ya que no había por allí ni un palmo de tierra por remover. Todo aquello era un inmenso caos de piedras, llenas de agujeros, y era precisamente metidos dentro de estos rugosos y a veces profundos surcos, de dónde había que ir sacando la cerámica que allí se había ido metiendo con el curso de los siglos. [...] La cerámica era, toda ella, ibérica y en tan grandes cantidades (para lo que estábamos acostumbrados a encontrarlos por esta comarca), que se creyó, de primero, que habíamos topado con otra ciudad como la de Olérdola, levantada allí en la espaciosa y casi llana cumbre. Ello nos llevó varias campañas escudriñando todos los rincones de la montaña, incluso desde media altura de la misma, pero no apareció absolutamente nada que corroborase esta primera impresión. No se pudo encontrar ni un solo par de piedras juntas, que sugierese, ni aun remotamente, la idea de querer formar una pared. Examinadas concienzudamente todas las rocas que andan sueltas por los alrededores, no apareció ni una con el más leve síntoma de haber sido manipulada por el hombre.»

Els materials recollits no van arribar a ser objecte de cap estudi. Tot i així, el jaciment, amb la denominació de Montgròs o Puig Montgròs, va ser inclòs en llistats genèrics de «poblats ibèrics».⁽⁵⁾

3. TIPOLOGIA DELS MATERIALS ARQUEOLÒGICS

Hem examinat la totalitat de les troballes efectuades per Joan Bellmunt i els seus col·laboradors conservades al Museu Víctor Balaguer, així com també les dutes a terme posteriorment per Xavier Virella, que han estat dipositades al mateix museu.⁽⁶⁾ Tots aquests materials consisteixen exclusivament en fragments de terrissa, a excepció d'un mineral ferruginós i d'un petit esquerdill de sílex, i són antics, a excepció de dotze fragments d'una figureta moderna de mula que hauria format part d'un pessebre nadalenc col·locat al cim fa pocs anys.

Tipològicament, podem agrupar els materials arqueològics en les següents categories:

Tipus ceràmics	Nombre de frags.
ibèrica a mà	22
ibèrica pintada	11
vasos bitroncocònics grisos i oxidats	21
vasos ibèrics petits	20
ibèrica comuna	18
àmfora ibèrica	56
ceràmica ibèrica indeterminada	1.293
<i>Total ceràmica ibèrica</i>	1.431
àtica de vernís negre	1
protocampaniana	4
campaniana A	39
campaniana A tardana	3
campaniana B	46
campaniana indeterminada	2
itàlica comuna	4
àmfora itàlica	163
àmfora púnica ebussitana	1
comunes romanes	8
<i>Total ceràmica no ibèrica</i>	271
Total absolut	1.702

De ceràmica feta a mà o a torn lent, se n'han recuperat 22 fragments, entre els quals hi ha dues vores, una nansa i una possible base, amb pastes grolleres amb partícules calcàries i quars.

En la major part dels 11 fragments de ceràmica ibèrica pintada, la pintura de color vermellós està molt perduda a causa de l'erosió de

les seves superfícies. S'han identificat dos fragments de parets d'un mateix recipient —potser un càlat— amb decoració de ratlles horitzontals, una vora de càlat amb restes de pintura, dos petits fragments —un amb línies horitzontals i verticals i un altre amb sèries de línies oblíques—, dos fragments amb línies concèntriques, un altre amb indicis de pigment pictòric i un tros de gerreta bicònica de pasta oxidada amb línies verticals sobre una horitzontal al coll i decoració de triangles a la panxa. Hem inclòs també dins la categoria de ceràmica ibèrica pintada dues vores de càlats que no conserven actualment traces de pintura.

La ceràmica grisa ibèrica de la costa catalana està representada pels característics gots de forma bitroncocònica i una nansa vertical de la vora a la carena, amb diferents matisos de coloracions grises. Hi ha tres vores que enganxen i un fragment de carena de molt bona qualitat i color gris intens, així com nou fragments de vores —tres d'elles amb arrancament de nansa de secció aplanada—, dos fragments de panxa i tres de bases. Els vasos bitroncocònics amb coccí oxidant estan representats per dos trossos que enganxen d'un fons amb solc i una vora amb arrancament de nansa.

Hem agrupat dins la denominació genèrica de vasos ibèrics petits 11 fragments de parets —amb corbatures que indiquen uns diàmetres a l'entorn dels 10 cm aproximadament—, 2 nanses, 3 fragments que enganxen de carena i nansa, 3 fragments que enganxen de carena/paret i 1 fragment de base o tapadoretà cònic.

Entre la ceràmica ibèrica comuna hem inclòs 3 nanses de geres, 1 vora reentrant de plat, 4 vores amb visera molt similars i 1 base plana, així com 9 fragments que permeten reconstruir el perfil —excepte la base— d'un petit vas caliciforme de pasta ataronjada decorat amb tres o quatre botons en relleu a la carena.

Hi ha altres fragments de ceràmica comuna amb pastes i/o formes que no són de tipus ibèric i que podrien correspondre a produccions romanes. Dins aquesta categoria situem una nansa de secció aplanada de pasta tova beige clar, dos fragments que enganxen d'una vora de gibrèll amb arrancament de nansa, un tros de paret amb traces de tornejat a l'interior, així com dues bases planes i dos fragments de parets de recipients molt petits que podrien correspondre a ungüentaris o a imitacions de joguina de ceràmiques de parets fines.

Figura 3: El Montgròs vist des de la talaia romana d'Olèrdola.

Figura 4: Canyelles, el puig d'Olèrdola i, al fons, Vilafranca del Penedès des del cim del Montgròs.

Atribuïbles a àmfors ibèriques hi ha 38 vores horitzontals, 14 fragments de nanses i 1 fons format per quatre trossos que enganxen. Van ser recollits també en el jaciment 1.431 fragments de parets d'àmfors o ceràmiques comunes ibèriques indeterminades, amb predomini dels de poc gruix i amb pastes tipus *sandvitx*, amb dues o tres coloracions en els talls a conseqüència de la tècnica de coccio utilitzada.

Pel que respecta a la ceràmica de vernís negre,⁽⁷⁾ de ceràmica àtica del segle IV aC s'ha identificat un fragment de peu d'un plat. La ceràmica protocampaniana del segle III aC està representada per 2 fons amb estries —de pasta groguenca i vernís negre i vermellós, possiblement del mateix vas—, 1 peu amb el vernís totalment desaparegut i decoració d'estries i 1 fons també amb estries.

La ceràmica campaniana A del segle II aC està representada per 4 possibles fragments de vora de la forma Lamboglia 6, 2 vores de Lamboglia 25 o 27, 1 vora de Lamboglia 31, 2 vores de Lamboglia 33, 1 fons de vas format per tres trossos decorat amb una roseta de sis pètals —motiu que deixa d'utilitzar-se a partir del tercer quart del segle II aC—, 1 fons de vas format per dos trossos, 1 peu i 24 fragments pertanyents a formes indeterminades.

De la producció de campaniana A tardana, característica de la primera meitat del segle I aC, hi ha 1 fons decorat amb dos cercles incisos i 1 fons de vas Lamboglia 31 format per dos trossos i decorat amb dos cercles concèntrics blancs.

La campaniana B, producció que arriba a partir del darrer terç del segle II aC, està representada per 2 vores de Lamboglia 1 o 8, 8 vores —dues d'elles formades per dos trossos que enganxen— i 5 fragments de paret de Lamboglia 5, 4 vores de la forma Lamboglia 8, 2 trossos de fons i 23 fragments indeterminats.

A produccions indeterminades de vernís negre pertanyen dos fragments de fons, un d'ells desprovisat de vernís.

A partir de la identificació de les partícules característiques de la seva pasta, hem identificat 4 fragments (3 bases planes de cassoles i una base de plat/tapadora) de ceràmica comuna fabricada a la regió itàlica de la Campània.

Figura 5: Sant Pere de Ribes i Sitges des del cim del Montgròs.

Figura 6: Localització del jaciment, a l'entorn de la caseta del repetidor de TVE.

Les àmfores itàliques són relativament abundants. Vint-i-set fragments tenen pastes de tacte rugós, amb partícules negres brillants i, en ocasions, engalba externa groguenca. Entre aquests fragments hi ha 3 vores del tipus Dressel 1A, 1 fragment de fons, 2 de nansa de secció el·líptica, 3 d'espalla amb arrancament de nansa i 1 de carena. Uns altres 136 fragments pertanyen també a àmfores itàliques de diferents pastes, entre els quals hi ha 1 vora Dressel 1A, 1 vora tipus 1B, 7 trossos d'un coll i boca d'una altra àmfora Dressel 1B, 4 vores Dressel 1B o 1C —una amb dos fragments que enganxen, 1 vora Dressel 1 indeterminada, 6 fragments de nanses —tres enganxen entre si—, 5 trossos d'un mateix coll i 2 fragments de fons.

Solament hem identificat un fragment d'àmfora no itàlica, pertanyent a un recipient de producció púnica de l'illa d'Eivissa, amb solcs a la superfície externa i pasta característica.

Hi ha també una trentena de fragments ceràmics que no hem quantificat, ja que les seves característiques no ens han permès la seva classificació.

4. CRONOLOGIA I FUNCIONALITAT DELS MATERIALS ARQUEOLÒGICS

Els materials datables més antics són els fragments de ceràmica de vernís negre àtica (segle IV aC) i protocampaniana (segle III aC), així com la gerreta bicònica pintada, tipus ceràmic que al Penedès es troba al segle III aC.⁽⁶⁾ Els càlats no apareixen fins a la segona meitat del segle III aC, mentre que les ceràmiques comunes itàliques són dels segles II-I aC. Les campanianes A estan representades per produccions del segle II aC, mentre que les A tardanes daten de la primera meitat del segle I aC. Les campanianes B, per la seva bona qualitat, semblen correspondre a exemplars del darrer terç del segle II aC i primers anys del segle I aC. El tipus amfòric Dressel 1A apareix a inicis de la segona meitat del segle II aC, i els 1B i 1C a l'entorn del 100 aC, i tots ells perduren durant bona part del segle I aC.

Sembla deduir-se que la major part dels materials presents al jaciment poden ser dels segles II-I, i més concretament —segons indiquen les ceràmiques campanianes i les àmfores itàliques— de la

segona meitat del segle II aC i la primera del segle I aC. És significatiu que, a excepció d'un sol fragment d'àmfora púnicoebussitana —freqüent al Penedès durant els segles IV-II aC—,⁽⁹⁾ la resta de fragments amfòrics identificats correspongui exclusivament a produccions d'origen itàlic no anteriors a la segona meitat del segle II aC. El límit cronològic final del jaciment podria situar-se cap a mitjan segle I aC, i vindria senyalat per l'absència total de vaixel·la de taula del tipus *terra sigillata* itàlica, que va començar a utilitzar-se durant el tercer quart del segle I aC.

Des d'un punt de vista funcional, els materials ceràmics corresponen a ceràmiques per a coure aliments (ceràmica a mà i comuna itàlica), recipients mitjans per a l'emmagatzematge de sòlids o líquids (gerres i càlats), vaixel·la de taula per a menjar, beure i contenir aliments sòlids i líquids (ceràmiques de vernís negre i vasos bitroncocònics), àmfors que contindrien —si més no originàriament— vi (púnicoebussitana i itàliques) i possiblement cervesa (ibèriques),⁽¹⁰⁾ i recipients molt petits de funció imprecisa (joguines, ungüentaris, ofrenes...). No hi ha grans recipients d'emmagatzematge ibèrics (tenalles, olles, plaques) ni romans (*dolia*). Tampoc s'ha documentat la presència de morters ceràmics o de molins de pedra que indiquin una elaboració *in situ* d'aliments. Els plats i bols són tots importats, de vernís negre, sense que n'hi hagi d'ibèrics.

Les característiques dels recipients ceràmics van lligades a determinats costums culinaris i alimentaris que són manifestacions culturals que poden diferenciar unes ètnies d'altres. La presència al Montgròs d'una àmplia varietat de recipients ibèrics, així com d'àmfors ibèriques —contenedores probablement de cervesa, beguda no utilitzada per les tropes romanes— i de ceràmica a mà, indica més aviat un context cultural indígena. Les ceràmiques campanianes i àmfors itàliques no tenen valor ètnic, ja que el seu ús, juntament amb el consum de vi importat d'Itàlia, es va generalitzar entre tots els pobles ibers dels segles II-I aC a conseqüència de l'hegemonia comercial romana d'aquest període, i la ceràmica comuna itàlica, malgrat el seu ús culinari, és un element que es troba en jaciments ibèrics.⁽¹¹⁾

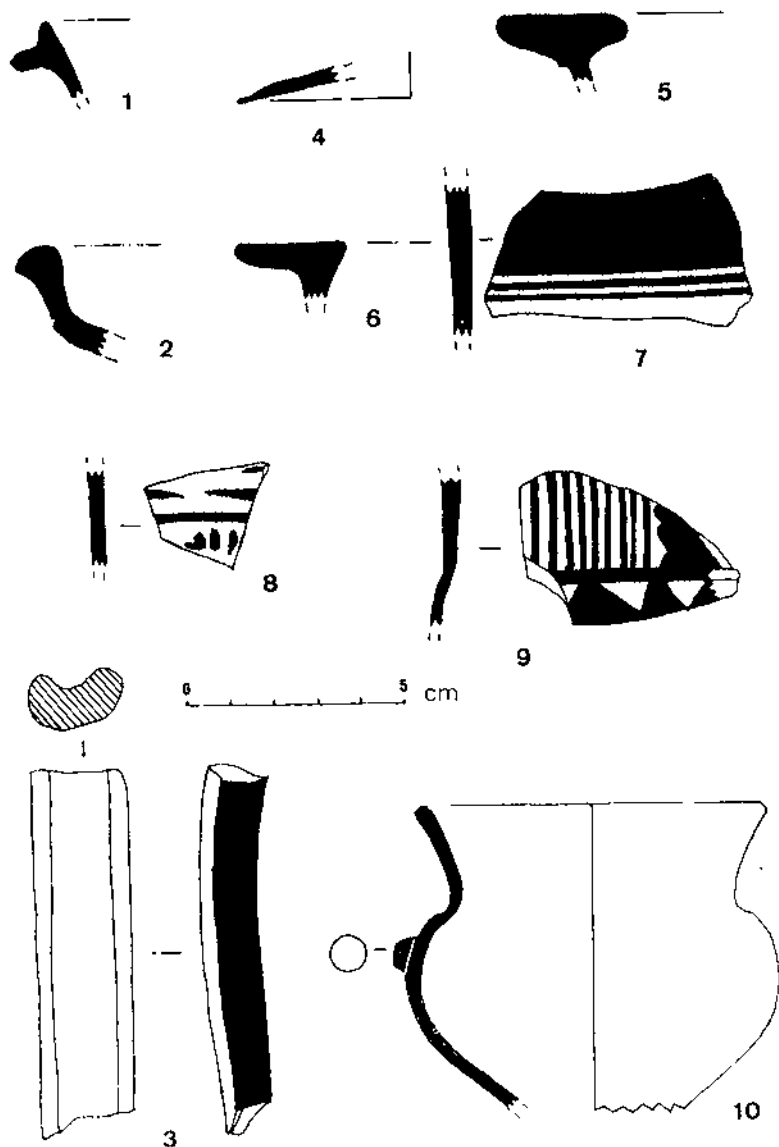

Figura 7: Ceràmica ibèrica comuna a torn: 1-2 (voses), 3 (nansa) i 10 (vas caliciforme); vasos ibèrics petits: 4 (base o tapadoretta); ceràmica ibèrica pintada: 5-7 (voses i paret de càlats), 8 i 9 (gerreta bicònica de pasta oxidada).

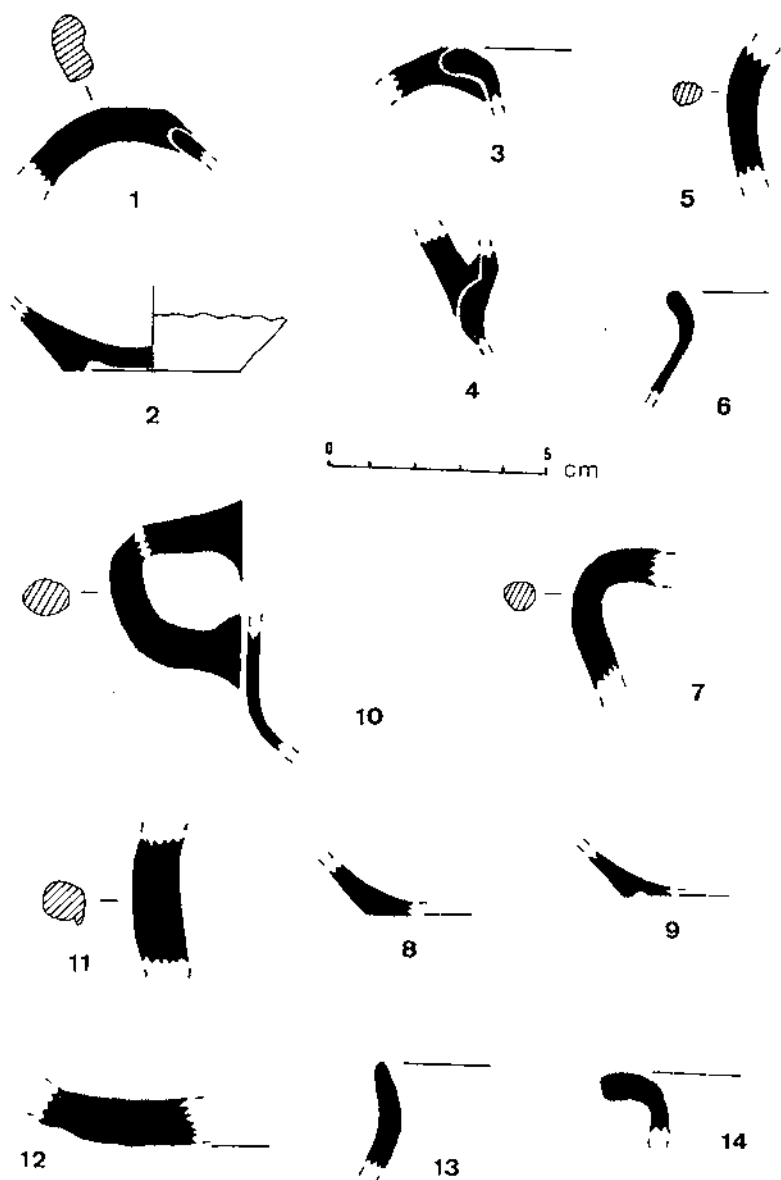

Figura 8: Vasos bitroncònics de ceràmica ibèrica de la costa catalana: 1-2 (oxidada), 3-9 (grisa); vasos ibèrics petits: 10; ceràmica a mà o torn lent: 11-14 (nansa, base, vores).

5. INTERPRETACIÓ DEL JACIMENT: LLOC DE GUAITA O SANTUARI.

Segons Josep Serra, els exploradors del jaciment van plantejar-se dues possibles explicacions sobre les seves especials característiques. La primera era que el cim del Montgròs podia haver estat un lloc de vigilància dels habitants del poblat ibèric d'Olièrdola per a controlar la circulació marítima. Finalment van rebutjar aquesta idea, perquè «el material recogido era el más fino y caro de todo el que podían haber poseído los pobres indígenas... Que piezas de tanto valor y precio se las llevaran desde Olièrdola hasta allí, cumbres arriba, únicamente para montar la guardia, era totalmente descabellado». Per aquesta raó, Serra es va decantar per una interpretació del jaciment del Montgròs com a santuari religiós on els pobladors d'Olièrdola deixarien recipients de qualitat amb ofrenes destinades a alguna divinitat.

Certament, tant la situació del jaciment en un indret inhòspit i poc accessible com la manca d'estructures arquitectòniques semblen indicar que no correspon a un lloc d'habitatge. No es pot mantenir, però, que els materials presents al Montgròs siguin rics, ja que són simples recipients de terrissa similars als que es troben en altres jaciments de cronologia similar. La manca total de remocions que ha patit el terreny i la gran concentració del jaciment en un espai reduït al voltant del cim de la muntanya —creiem que de no més d'uns 20 metres de diàmetre, segons hem observat— van facilitar als exploradors la recuperació dels materials arqueològics. Això explica el seu relatiu elevat nombre i la freqüència —poc habitual— de fragments ceràmics que enganxen amb algun altre.

A favor de la possibilitat d'interpretar el jaciment com a lloc de guaita hi ha el fet que des del poblat d'Olièrdola es veu la plana penedesenca, però no la costa, que, en canvi, sí es controla perfectament des del Montgròs. El seu cim podria haver estat utilitzat durant l'època ibèrica com a lloc de vigilància marítima —relacionat possiblement amb Olièrdola—, des d'on s'avisaria mitjançant senyals de fum de la proximitat de vaixells i de les seves intencions. Cap a final del segle II aC els romans van aixecar a l'entrada del poblat ibèric d'Olièrdola una muralla i, a l'extrem superior de la muntanya, una torre construïda també amb grans carreus de pedra.⁽¹²⁾ Des d'aquesta torre superior,

que ha estat interpretada com una talaia, es veu perfectament el Montgròs. El període de major utilització del Montgròs pot haver coincidit amb les transformacions que va patir el poblat ibèric d'Olèrdola, que hauria estat convertit pels romans en una plaça forta on hi hauria instal·lada alguna guarnició militar per controlar el territori proper.⁽¹³⁾ A partir del darrer terç del segle II aC els romans van incrementar el seu domini al territori de l'actual Catalunya, organitzant-lo segons els seus models, la qual cosa va comportar primer la construcció de vies de comunicació i posteriorment la fundació de nous nuclis urbans.

Tanmateix, no és gaire lògic que un lloc de guaita utilitzat durant l'època ibèrica plena i la romana tardorepublicana no hagués comptat amb algun tipus de construcció que facilités l'estada dels vigilants. Fins al moment no hi ha constància arqueològica de l'existència a Catalunya de restes constructives ibèriques corresponents a llocs de guaita aïllats, si bé s'ha atribuït a alguns habitatges de majors o menors dimensions i situats al cim d'elevacions muntanyoses la funció de talaies a partir exclusivament del valor estratègic del seu emplaçament. Sí que coneixem, en canvi, torres romanes construïdes amb grans carreus en algun moment dels segles II-I aC: la d'Olèrdola (Alt Penedès), la del castell de Sant Jaume a Castellví de Rosanes (Baix Llobregat), la dels Moros a Llinars del Vallès (Vallès Oriental) i la del castell de Falgars a Beuda (Garrotxa).

Pel que respecta a una interpretació com a santuari hi ha diverses consideracions a fer. A Catalunya i al País Valencià, a més dels santuaris d'època ibèrica relacionats amb poblats o coves, també n'hi hauria a muntanyes. Ho proven algunes mencions als textos clàssics —*Mons Iovis*, *Promontorium Lunarium*, *mons sacer*— i les troballes d'inscripcions llatines votives d'època altimperial al cim o parts altes d'algunes muntanyes, que testimoniarien la continuïtat de pràctiques religioses indígenes en plena època romana.⁽¹⁴⁾ Fins al moment a Catalunya no hi ha constància de cap santuari ibèric aïllat situat al cim d'una muntanya amb recipients ceràmics corresponents a ofrenes. Al País Valencià, tot i que ja d'època romana, es coneix el puig de Santa Bàrbara de la Vila Vella de Nules (la Plana Baixa), amb una altitud de 221 metres, al cim del qual —en un espai acotat d'uns 50 m² i els seus voltants— s'han trobat monedes, fragments de ceràmiques (petits vasos de ceràmica grisa, vasos de *terra sigillata* sudgal·lica i hispànica), de teules (*tegulae*) i de grans gerres (*dolia*), així com d'escultures i

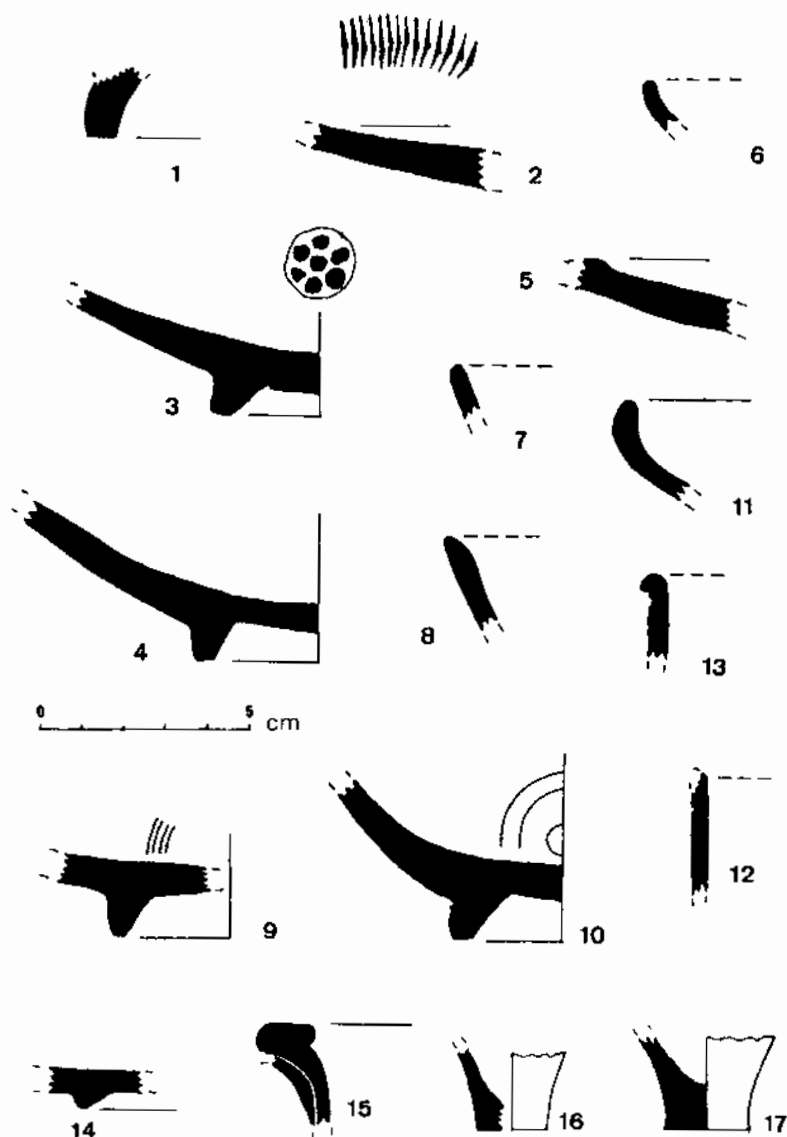

Figura 9: Ceràmica de vernís negra àtica: 1; ceràmica, protocampaniana: 2; ceràmica campaniana A: 3-4, 5 (Lamboglia 6), 6 (Lamboglia 25 o 27), 7 (Lamboglia 31) i 8 (Lamboglia 33); ceràmica campaniana A tardana: 9-10; campaniana B: 11 (Lamboglia 5), 12 (Lamboglia 1 o 8) i 13 (Lamboglia 8); ceràmica comuna itàlica: 14; ceràmica comuna romana: 15-17.

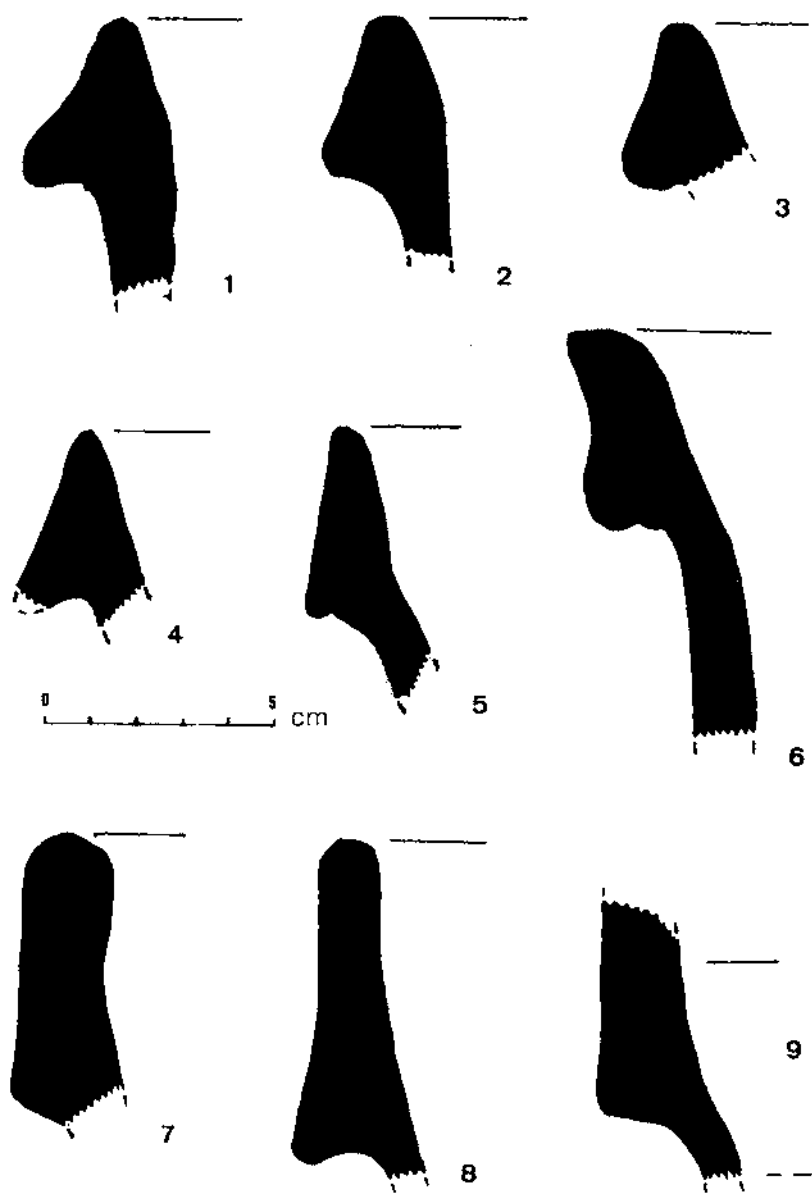

Figura 10: Vores d'àmfores itàliques: 1-4 (Dressel 1A), 5 (indeterminada), 6-7 (Dressel 1B) i 8-9 (Dressel 1B o 1C).

d'inscripcions votives, sense relació aparent amb cap estructura arquitectònica i amb una cronologia des del segle I aC fins al IV dC.⁽¹⁵⁾

Una característica dels santuaris ibèrics en cova del País Valencià i del de la cova de la Font Major de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà) i de la cova de les Encantades de Cabrera de Mar (Maresme) és la presència de petits recipients ceràmics que s'haurien dipositat com ofrenes votives.⁽¹⁶⁾ També al Montgròs s'han recuperat, tot i que molt fragmentats, alguns recipients de mida molt petita. Aquest fet, la manca total d'estructures constructives, la concentració espacial de les troballes i el seu caràcter indígena podrien indicar que el Montgròs tenia un valor religiós per als ibers que habitaven la zona, i que al seu cim es van portar a terme pràctiques religioses, entre les quals hi hauria el dipòsit de recipients ceràmics que podrien haver contingut diferents productes. La major freqüència d'ofrenes durant els segles II-I aC podria estar relacionada amb les transformacions que va patir el poblament ibèric a conseqüència de l'ocupació romana.⁽¹⁷⁾

Hem posat de manifest punts a favor i en contra de les dues hipòtesis d'interpretació —talaia o santuari— que han estat plantejades per al jaciment del Montgròs. Amb la informació actualment disponible, creiem més descartable la hipòtesi de lloc de guaita que no pas la de santuari, però és imprescindible conèixer arqueològicament millor el jaciment i el territori que l'envolta per poder aprofundir en la interpretació d'aquest excepcional testimoni del poblament antic penedesenc.

NOTES

- (1) Les seves coordenades geogràfiques són 5° 25' 38" de longitud i 41° 16' 7" de latitud, segons el full 447 del mapa escala 1:50.000 de l'IGC.
- (2) Artur Cebrià - Magí Miret, «Joan Bellmunt i Poblet (1915-1990) i la Secció Arqueològica del Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer: un model local d'arqueologia», *Miscel·lània Penedesenca 1992*, Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 159-175.
- (3) J. Bellmunt, «Sant Pere de Ribes», Notes d'Arqueologia de Catalunya, *Informació Arqueològica*, núm. 33-34, Diputació de Barcelona, maig-desembre 1980, pàg. 66.
- (4) J. Serra Ciré, «¿El Montgròs, santuario ibérico?», *El Eco de Sitges*, núm. 4.274, Sitges, 10 de març de 1974.
- (5) J. M. Estrada, *Vías y poblamiento romanos, en el territorio del Área Metropolitana de Barcelona*, Comisión de Urbanismo de Barcelona, 1969, p. 69; *Catàleg provincial dels poblats ibèrics del Principat de Catalunya*, Publicacions Eventuals núm. 33, Institut d'Arqueologia i Prehistòria, Universitat de Barcelona, 1982, p. 36;

- J. Maluquer, E. Huntingford, R. Martín, A. Mª Rauret, R. Pallarès, M^a del V. Vila, *Arquitectura i urbanisme ibèrics a Catalunya*, Institut d'Arqueologia i Prehistòria, Universitat de Barcelona, 1986, pàg. 86.
- (6) Agraïm al Sr. Xavier Virella haver-nos cedit els materials trobats per ell, i al Srs. Josep Maria Trullén i Lluís Mormeneo les facilitats que ens han donat per a l'estudi dels materials custodiats al Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.
- (7) Agraïm al Sr. Joan Sanmartí Grego, professor titular de la Universitat de Barcelona, el seu assessorament en la classificació de les ceràmiques de vernís negre del jaciment.
- (8) Xavier Cela, «La ceràmica ibèrica a torno en el Penedès», *Pyrenae*, núm. 25, Departament de Prehistòria, Història Antiga Arqueologia, Universitat de Barcelona, 1994, pàg. 161.
- (9) David Asensio, «Les àmfores d'importació de la ciutadella ibèrica d'Alorda Park o les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)», *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. 6, Universitat de Lleida, pàgs. 35-79.
- (10) Joan Sanmartí, «Las ánforas de los iberos: envases de transporte y almacenaje» *Revista de Arqueología*, núm. 197, Madrid, 1997, pàgs. 6-11.
- (11) Oriol Olesti, *El territori del Maresme en època republicana (s. III-I aC)*, Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 1995, pàgs. 181-186.
- (12) Ricard Batista, Núria Molist, Jordi Rovira, «El conjunt monumental d'Olèrdola: les darreres campanyes d'excavació (1983-1989)», *Tribuna d'Arqueologia 1989-1990*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1990, ps.87-99; R. Batista, N. Molist, J. Àvila, «El poblat d'Olèrdola», *Catalunya romànica*, vol. XIX: El Penedès-L'Anoia, Barcelona, 1992, pàgs. 133-140.
- (13) Sobre guarnicions militars romanes instal·lades a Catalunya veieu: Oriol Olesti, *op.cit.*, pàgs. 48-51.
- (14) Miquel Tarradell, «Santuaris ibèrics i ibero-romans a 'llocs alts'», Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona, Memòria 1979, pàgs. 35-45; Marta Prevosti, «El *mons Iovis* de Mela i el culte solar de Montigalà dins el panorama religiós de l'àrea iberoromana catalana», *Fonaments*, 9 Universitat de Barcelona, 1996, pàgs. 77-120.
- (15) Joan Vicent, «Excavacions al santuari hispano-romà de Santa Bàrbara», *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense*, 6, Diputació de Castelló, 1979, pàgs. 181-221; Josep Corell, «Tres santuaris de l'antic territori de Sagunt», *Fonaments*, 9, Universitat de Barcelona, 1996, pàgs. 121-142.
- (16) Milagros Gil-Mascarell, «Sobre las cuevas ibéricas del País Valenciano. Materiales y problemas», *Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia*, 11, Valencia, 1975; Ramon Coll, Fernando Cazorla, Ferran Bayés, «El santuari ibèric de la cova de les Encantades del Montcbrer (Cabrera de Mar, el Maresme). Estudi preliminar», *Laietania*, 9, Museu Comarcal del Maresme-Mataró, 1994, pàgs. 33-86.
- (17) Magí Miret, Joan Sanmartí, Joan Santacana, «La evolución y el cambio de modelo de poblamiento ibérico ante la romanización», *Los asentamientos ibéricos ante la romanización*, Ministerio de Cultura-Casa de Velázquez, Madrid, 1987, pàgs. 79-88.